

моделювання. «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка»): журнал. 2024. № 6 (40) 2024. С. 415 – 426.

Остапенко Анна Вікторівна,
доктор філософії, старший науковий співробітник
відділу зарубіжних систем професійної освіти
Інституту професійної освіти НАПН України

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В ІСЛАНДІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Одним із пріоритетних завдань розвитку професійної освіти в старшій школі є трансформація її суспільного сприйняття з метою підвищення її привабливості та спростування стереотипів щодо обмеженості подальших освітніх і кар'єрних можливостей для її випускників. Зазначені перетворення часто розглядаються в контексті підвищення суспільного статусу професійної освіти, що безпосередньо пов'язано із зусиллями, спрямованими на розширення контингенту її здобувачів. Статистичні дані щодо Ісландії ілюструють актуальність цієї проблеми: приблизно 15% молоді обирають програми професійної підготовки після завершення обов'язкового етапу навчання, а загальна частка таких здобувачів освіти серед усіх учнів старшої середньої школи становить близько 30%. Відповідальні освітні інституції та інші зацікавлені сторони (стейкхолдери) тривалий час наголошують на потребі розробки та імплементації заходів, спрямованих на посилення системи професійної освіти. Створення можливостей для випускників професійної освіти здобувати вищу освіту, особливо зважаючи на тенденції до розширення вищої освіти та збільшення її доступності.

Згідно аналізу динаміки доступу випускників програм професійної освіти до вищої освіти в Ісландії протягом останніх двох десятиліть. Цей аналіз охоплює як структуру та нормативно-правове регулювання системи освіти, так і можливості й участь у ній здобувачів освіти. Розвиток доступу випускників професійної освіти до вищої освіти розглядаються в двох аспектах, з урахуванням підходів до вирішення цієї проблеми в інших країнах Північної Європи. У вимірі підготовки до здобуття вищої освіти на рівні старшої середньої школи. У період 2008-2011 років було реформовано нормативно-правову базу функціонування старшої середньої школи та запроваджено новий національний навчальний план (Curriculum). Частиною цієї реформи стали Децентралізація навчальних програм та послаблення зв'язку між типом здобутої кваліфікації та конкретною освітньою програмою. Ці зміни створили можливість для розробки ширшого спектру програм ПТО, включно зі створенням гібридних програм, в рамках яких учні здобувають як професійну кваліфікацію, так і атестат зрілості (складають відповідний іспит, що дає право на вступ до закладів ВО), без подовження загального терміну навчання. У вимірі змін, запроваджених на рівні вищої освіти для створення сприятливих умов для випускників професійної

освіти. Програми вищої освіти професійного спрямування є малопоширеними в Ісландії, також у країні відсутні університети прикладних наук чи професійні університети. Ця обмеженість можливостей здобуття вищої освіти зазнавала критики та була предметом нещодавніх ініціатив з реформування системи професійної освіти.

Аналіз трансформаційних процесів у системі професійної освіти та навчання в Ісландії в контексті інтеграції з вищою освітою. Нещодавні реформи в освітній системі Ісландії включали запровадження нових програм професійної вищої освіти та модифікацію вимог до вступу до університетів. Законодавчі зміни, ухвалені навесні 2021 року, формалізували визнання кваліфікацій, здобутих у системі професійної освіти, для загального доступу до вищої освіти випускників професійної освіти. Предметом даного аналізу є імплікації цих реформ для подальшого розвитку системи професійної освіти в Ісландії. Зокрема, досліджується напруженість між різними факторами впливу, що детермінують функціонування та еволюцію цього освітнього сектору. Історично ісландська система професійної освіти характеризувалася значною диференціацією від академічно орієнтованих загальноосвітніх програм, які завершуються іспитом на атестат зрілості. Важливу роль у формуванні змісту та структури програм професійної освіти відігравали стейкхолдери на ринку праці.

Розширення доступу до вищої освіти для випускників професійної освіти ставить під сумнів традиційний вплив представників сфери праці та генерує іманентний конфлікт у рамках програм професійної освіти щодо їхньої подвійної мети: підготовки до професійної діяльності та забезпечення готовності до навчання у закладах вищої освіти. Спосіб вирішення цієї дихотомії визначив майбутню траєкторію розвитку професійної освіти в Ісландії. Можливі два сценарії: збереження системою своєї специфічності та орієнтації переважно на ринок праці, або її трансформація у напрямку плюралістичної моделі зі зростаючою конвергенцією та зменшенням дистинкції між професійними та академічними освітніми траєкторіями. Розгляд цих потенційних векторів розвитку на концептуальному рівні дозволив здійснити компаративний аналіз еволюції системи професійної освіти Ісландії з аналогічними процесами в інших європейських країнах.

Дані Статистичного управління Ісландії про кількість випускників на рівні старшої середньої освіти були використані для того, щоб проаналізувати кількість і відсоток учнів професійної освіти, які завершують навчання академічних програм, а також відсоток студентів професійної освіти, склавши іспит на атестат зрілості протягом 5 років після отримання кваліфікації ПОН. Дані про першокурсників вищих навчальних закладів були використані для того, щоб дослідити, наскільки часто студенти з професійної освіти вступають до університетів Ісландії. Різні офіційні урядові документи та звіти були проаналізовані для дослідження змін, внесених до системи освіти, що визначають доступ до вищої освіти для випускників професійної освіти, включаючи законодавчі матеріали, статuti, щорічники міністерств, білі книги, нотатки зустрічей та звіти. Аналіз напрямів розвитку системи професійної освіти ґрунтувався на двовимірній моделі, визначеній у звіті Cedefop (2020) про

майбутні тенденції професійної освіти в Ісландії. Перший вимір стосується загальної позиції професійної освіти в системі освіти Ісландії до академічної освіти (цінність, заснована на загальних або професійних знаннях; професійний або академічний дрейф). Другий вимір стосується зміни характеристик професійної. Використання цієї двовимірної моделі дозволить порівняти розвиток ісландської системи професійної освіти з тенденціями і траєкторіями розвитку систем професійної освіти в Європі.

Зміни в нормативно-правовій базі та децентралізація складання навчальних програм, мало що змінили в цьому відношенні. Лише деякі програми пропонують студентам професійної освіти можливість скласти іспити на атестат зрілості, а більшість з них призначені для складання іспитів після отримання кваліфікації професійної освіти. Типові програми професійної освіти тривають чотири роки, а це означає додатковий час у старших класах середньої школи. Ініціативи зі створення програм професійної підготовки у вищій освіті розширили можливості, але результати виявилися досить відмінними від бачення професійної освіти у вищій освіті багатьма зацікавленими сторонами. Нещодавні зміни до вимог до вступу у вищі навчальні заклади багато хто вітав як важливу віху в підвищенні авторитету професійної освіти. Ефективність буде визначатися впровадженням, оскільки подальші вимоги до вступу визначатимуться на рівні відомств, і це визначатиме реальні можливості для вступу. Суперечності проявлятимуться на практиці, частково визначатиме майбутнє професійної освіти в Ісландії, а також те, чи домінуватиме плюралістична освіта, чи професійна освіта залишатиметься відмінною від загальних академічних траєкторій [1].

Ісландія інвестує значні кошти у підвищення кваліфікації та навчання впродовж життя державних службовців, викладацького складу закладів професійної освіти, університетів та педагогічних працівників загальноосвітніх шкіл, що свідчить про системний підхід до професійного розвитку на різних рівнях. Правовою основою для функціонування професійної освіти та навчання є Закон № 92/2008 та ряд наступних нормативних актів. Важливим етапом розвитку системи стала комплексна реформа професійної освіти та навчання, в рамках якої у 2021 році було введено в дію нове положення про навчання на робочому місці, що відображає сучасні тенденції у сфері професійного розвитку. Стратегічні напрями розвитку освіти, включаючи професійну, визначені в нещодавно прийнятій та впроваджуваній Освітній політиці до 2030 року [2, с. 4].

Отже, Ісландія демонструє високий рівень залученості населення до навчання впродовж життя, що підкреслює її відданість розвитку людського капіталу. Держава відіграє ключову роль у фінансуванні різноманітних форм безперервної освіти та освіти дорослих, включаючи вечірні курси при закладах середньої освіти, програми дистанційного навчання та центри навчання впродовж життя, що сприяє розширенню можливостей для професійного розвитку. Особлива увага приділяється підтримці професійної освіти у сферах бізнесу та промисловості через систему державних грантів.

Список використаних джерел:

1. Ейріксдоттір, Е. (2022, 23 серп.–10 верес.). Challenges of vocational education in Iceland: Higher education access [Презентація доповіді]. European Conference on Educational Research (ECER) 2022, Єреван, Вірменія. <https://eera-ecer.de/ecer-programmes/conference/27/contribution/52764>
2. Cedefop. Vocational education and training policy briefs 2023 – Iceland [Електронний ресурс] / Cedefop monitoring and analysis of vocational education and training policies. – 2024. – Режим доступу: <http://data.europa.eu/doi/10.2801/352621>.

Пальгуй Інна Вікторівна,

аспірантка Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Науковий керівник: Полілуєва Інга Володимирівна,

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ: ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК У ПРОФЕСІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

На сучасному етапі єдина позиція, викладена у Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти в Україні та Національній стратегії розвитку освіти до 2029 року, полягає у вдосконаленні системи педагогічної освіти. Її метою є створення якісної бази для підготовки вчителів.

Традиційно психологічну підготовку розглядали у контексті організації освітнього процесу як системи, спрямованої на створення сприятливих умов для професійної майстерності педагога та його успішної професійної діяльності [1, с.162]. Зокрема, наукові дослідження таких учених, як С. Болтівець, Н. Ничкало, Л. Пошетун, Т. Шестова, визначають психологічну компетентність як ключовий компонент сучасного фахівця. Вітчизняні науковці систематизували зміст поняття цього явища, трактуючи його як здатність особистості до самопізнання, самоконтролю, ефективного спілкування і взаємодії з іншими людьми, саморозвитку та самореалізації.

У процесі подальшої професійної самореалізації випускників важливими стають їхнє розуміння принципів людської поведінки, впливу різних чинників на навчальний процес, усвідомлення потреб та індивідуальних особливостей кожного учня, а також володіння психологічними методами та стратегіями для покращення емоційного стану здобувачів освіти. Набутий спектр знань сприяє розвитку психологічної культури молодого покоління, формуванню креативного мислення та навичок ухвалення рішень. Загалом усвідомлення психологічних аспектів суспільного життя, різноманітних процесів та подій забезпечує формування у молоді психологічної компетентності.